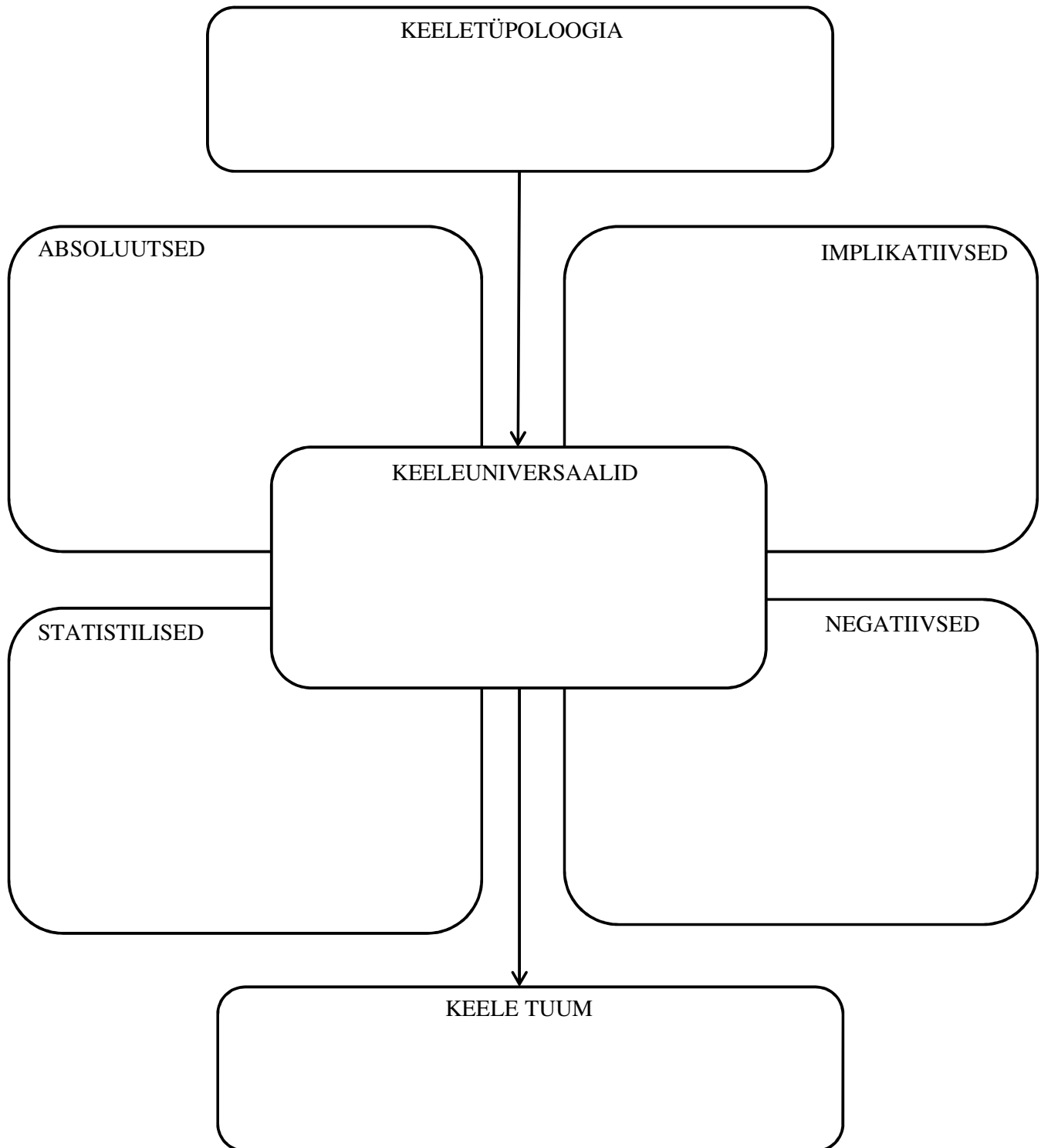
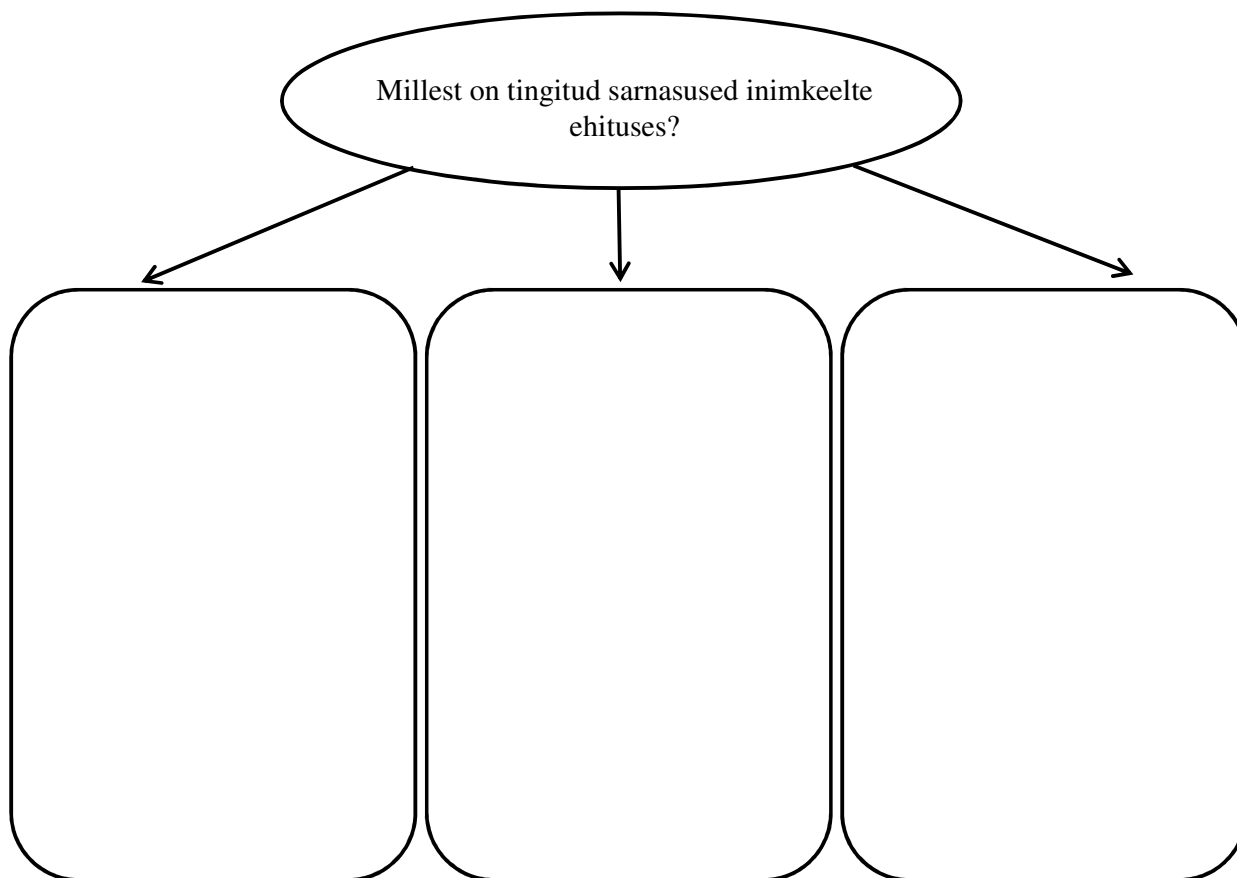

12. KEELEUNIVERSAALID JA TÜPOLOOGIA

1. Ava skeemil olevate mõistete sisu ja võimalusel too näiteid.

2. Täida skeem sisuga.

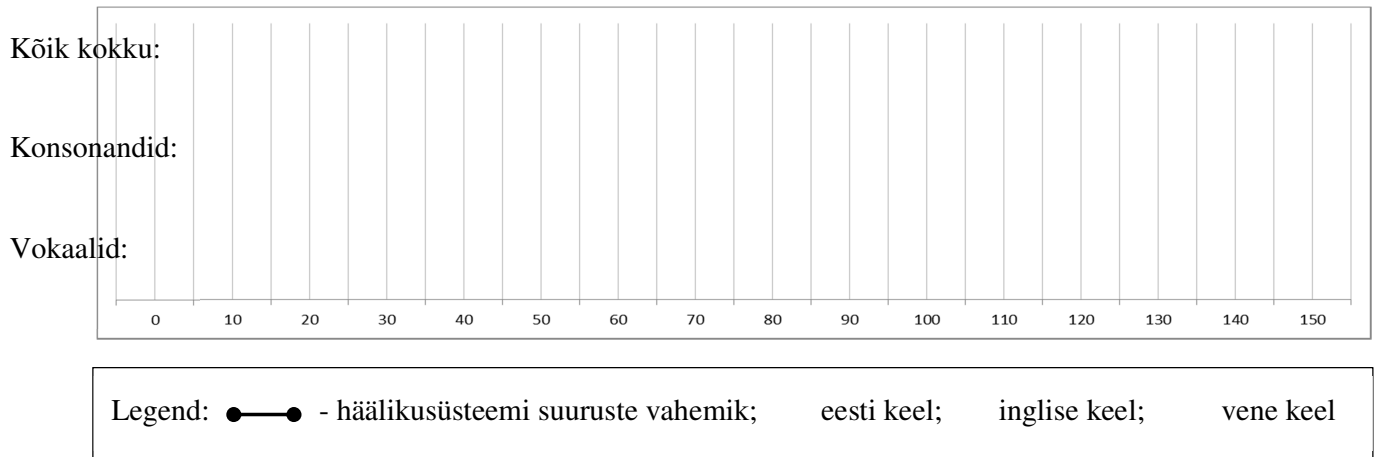

3. Täida tabel eesti, inglise ja vene keele tüpoloogiliste joonte kohta.

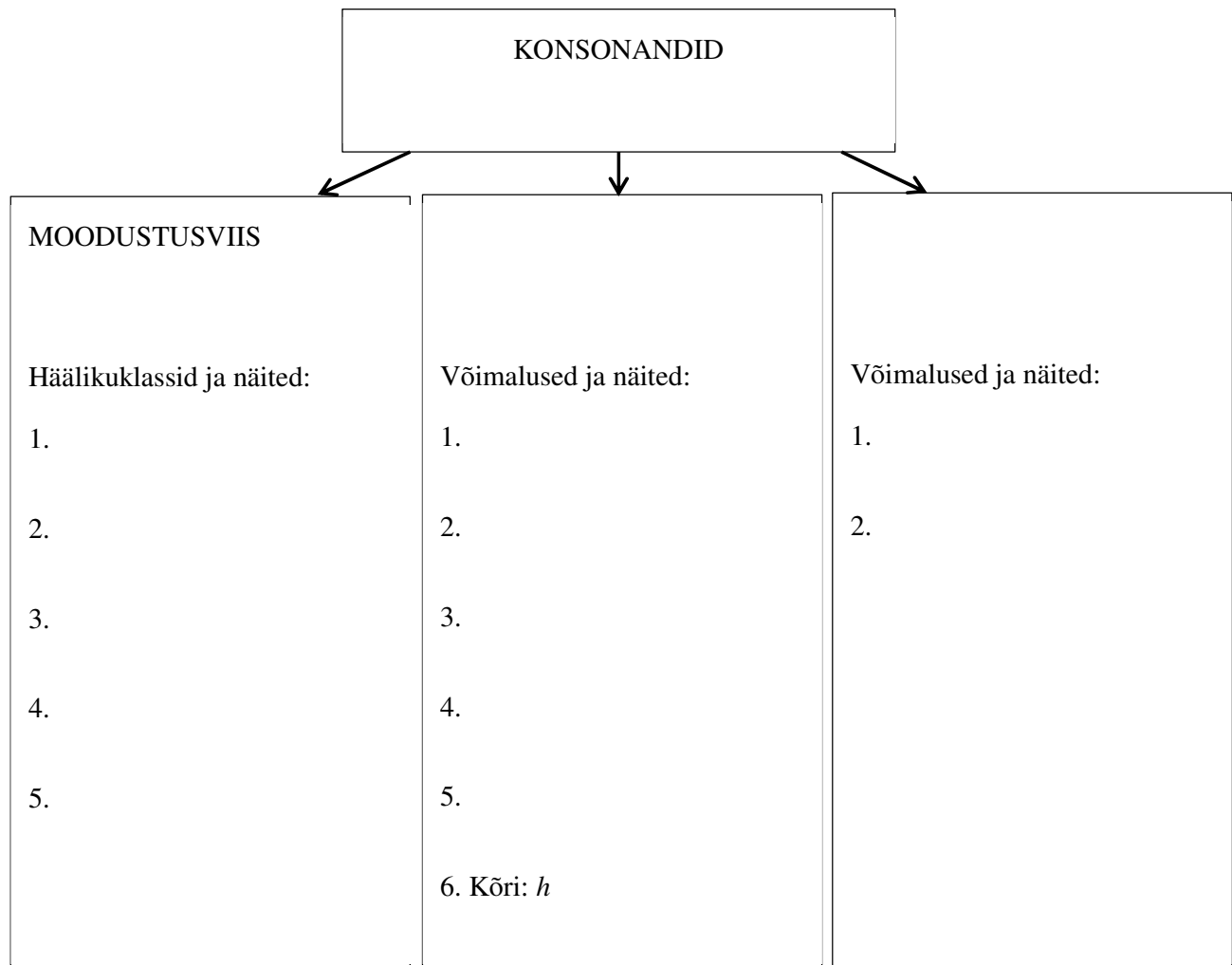
Tunnused	eesti	inglise	vene
Põhisõnajärg (VSO, SVO, SOV, VOS, OVS või OSV)			
Kaassõna sõnajärg (Prep või Postp)			
Omadussõna sõnajärg (N-A või A-N)			
Tuleviku grammatiline väljendamine (JAH-EI)			
Suunatud liikumise väljendamine (Gram – Leks)			
Grammatiliste sugude arv (0, 1, 2, 3, 4, 5)			
Artiklite arv (0, 1, 2)			

13. HÄÄLIKUSÜSTEEMID. EESTI KEELE HÄÄLIKUD JA VÄLDE

1. Märki graafikule häälikusüsteemide suuruse varieerumine sirgega ja sellel eri värvi punktidega eesti, inglise ja vene keele häälikusüsteem suurus (vokaalide ja konsonantide arv ning häälikute arv kokku). Lõpeta legend.

2. Lõpeta konsonantide liigitamise skeem. Lisa skeemil olevatele mõistetele seletused ja näited eesti keele häälikute hulgast.

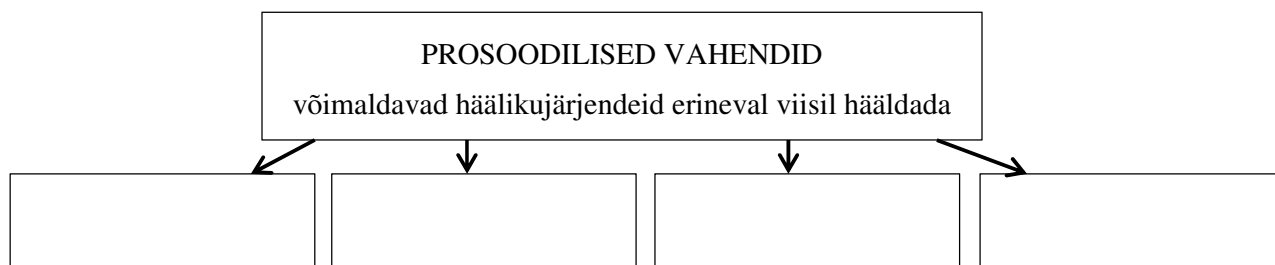
3. Tõmba joon alla sõnadele, milles esineb palatalisatsioon.

Konn ujub tünnis nagu kunn. Augu ees on punn. Manni käes on morsikann, konn on Manni mängukann. Kus on meie kass. Ta magab sussi sees. See on Mati suss, tema käes on puss. Sina ole kuss. Mine ruttu tuttu, muidu oled kutu.

4. Täida lüngad.

Eesti keeles on vokaali. Viis neist on ja neli on Eesti keele madalad vokaalid on ja, kõrged vokaalid on,, ja u. Kõige rohkem on eesti keeles – tervelt neli. Labialiseeritud vokaalid on,, ja Häälik õ on tagavokaal. Eesti keeles on vokaale kui naaberkeeltes: soome keeles on vokaali, puudub Vene keeles ja läti keeles on vokaali. Eesti häälikusüsteem kasutab lisaks veel ja

5. Lõpeta skeem prosoodiliste vahendite kohta.

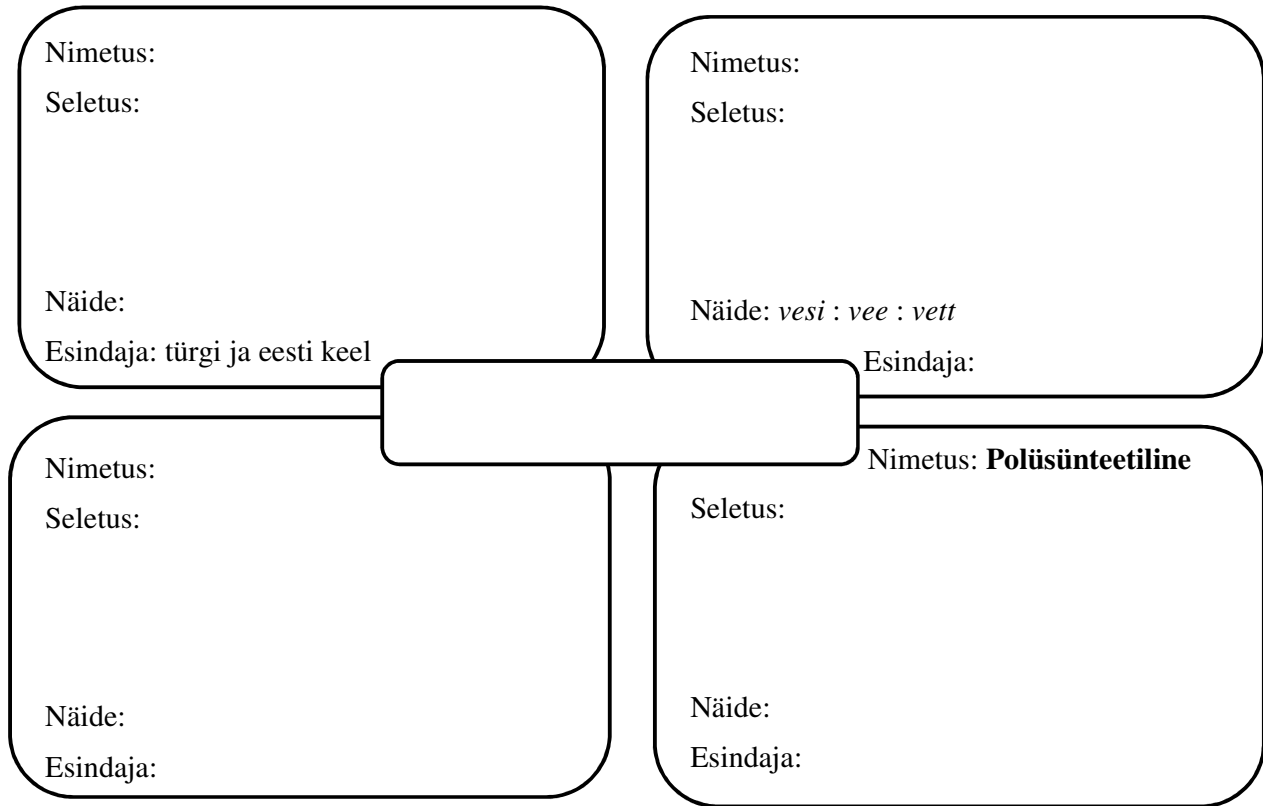
6. Kirjuta tabeli esimesse veergu välde ja paiguta sõnad õigesse lahtrisse (igasse 5).

ilusad, tütar, selline, autu, kala, auto, seiklema, lehm, ustav, raamatud, sillerdav, anne, vesi, avatud, klaver, nõid, tubli, lehed, nõgesed, tardumus, keskused, supp, kanala, elus, töötama, puu, porine, saabas, armastus, katki, endine, korratu, aasta, hamba, post

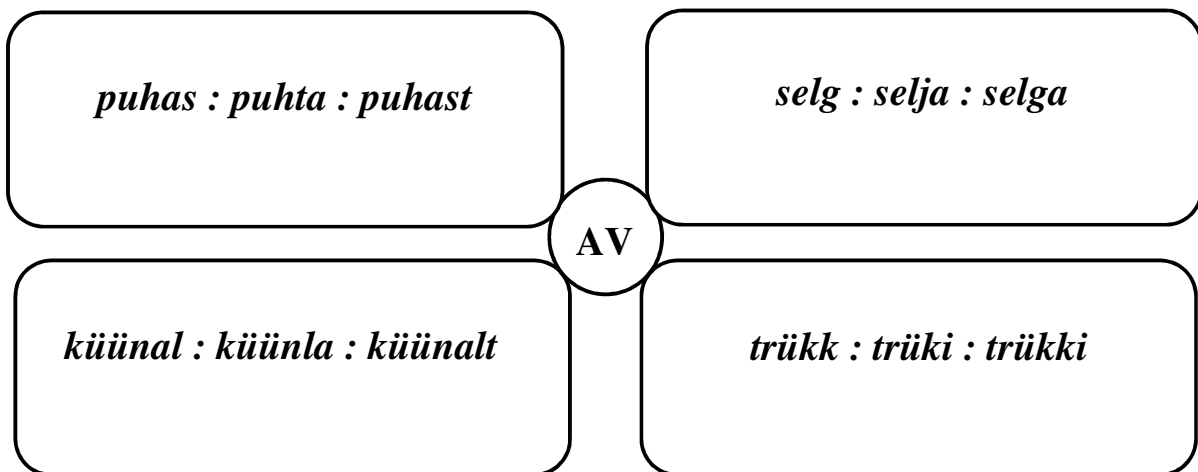
♪ ♪	♪ ♪ ♪	♪ ♪	♪ ♪ ♪	♪. ♪	♪. ♪ ♪	♪.

14. VORMIMOODUSTUS. EESTI KEELE TÜVEVAHELDUSED

1. Lõpeta skeem

2. Kirjuta iga näite kohale, millise astmevahelduse liigiga on tegu ja näite alla, mis seda astmevahelduse liiki iseloomustab.

3. Kirjuta iga sõna taha, kas tegu on laadivaheldusega (LV) või vältevaheldusega (VV), tugevneva (↑) või nõrgenevaga (↓) või astmevaheldus puudub (-AV).

saabas - jonnima - kahur - pilduma -
lill - luik - poiss - vaatama -
sundima - aine - jooma - luud -

4. Leia iga mitmuse osastava moodustamise reegli kohta kolm näidet.

$e \rightarrow i$	$i \rightarrow e$	$u \rightarrow e$	$a \rightarrow e$	$a \rightarrow i$	$a \rightarrow u$
1.	1.	1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.	3.	3.

5. Moodusta alltoodud sõnade kõik võimalikud mitmuse osastava vormid.

arbuus - lõõts -
 ots - näts -
 hulp - nunn -
 sõlm - memm -
 haar - hais -

6. Moodusta kõik võimalikud võrdlusastmete vormid.

möku - hell -
 tumm - kolm -
 kuum - harilik -
 nobe - väär -
 narr - harv -

7. Lõpeta definitsioon ja tõmba näidete hulgast maha sõnad, milles pole kujuvaheldust.

KUJUVAHELDUS on

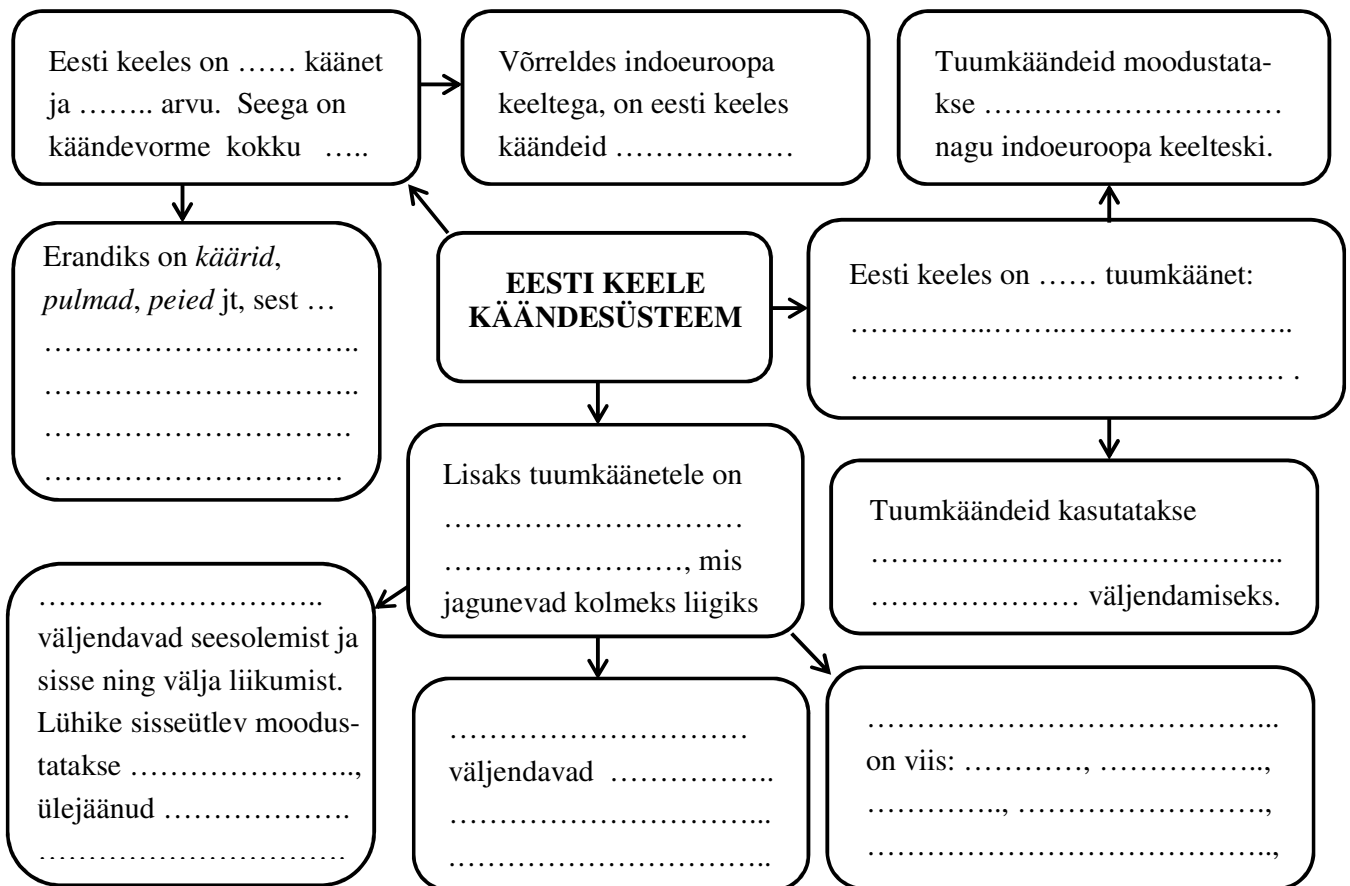
Kujuvaheldusega sõnad on näiteks:

jutustus pilv roheline kass koer armastus rusikas
 saladus ema korralik naine vana labidas tsirkus
 purjekas mesi äärmuslik puine blond barokk põder

Maha tõmmatud sõnades pole kujuvaheldust sest,

15. EESTI KEELE KÄÄNDSÕNA VORMID

1. Lõpeta skeem eesti keele käändsõna vormide kohta.

2. Ava paralleelvormi mõiste ja moodusta igale alltoodud sõnavormile paralleelvorm.

Paralleelvorm on

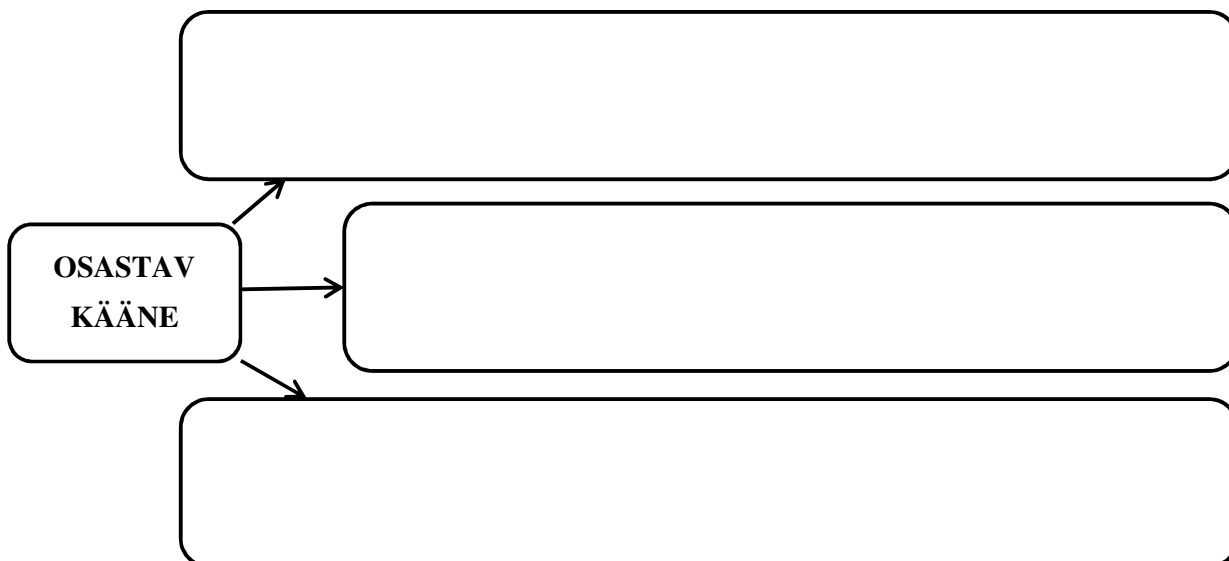
õnnelike - heinte - maasse -
 veesid - jalgades - uuesse -
 pesisse - luhu - püksi -
 ämblikkudele - mulle - mulle -

3. Moodusta kõik võimalikud kesk- ja ülivõrde vormid.

	<i>isalik</i>	<i>ropp</i>	<i>õrn</i>	<i>pruun</i>	<i>tumm</i>
Keskvõrre					
Ülivõrre					

	<i>julm</i>	<i>juhm</i>	<i>nüri</i>	<i>kitsi</i>	<i>unusta</i>
Keskvõrre					
Ülivõrre					

4. Lõpeta mõistekaart osastava käände kasutuse kohta võrdluses indoeuroopa keeltega.

5. Pane sulgudes olev sõna õigesse käändesse ja sõnasta reegel, millist käännet mis puhul kasutada.

Mul on plaan (see harjutus) ruttu valmis teha.
 Ma plaanin (see harjutus) ruttu valmis teha.
 Ma tahaksin (see harjutus) ruttu valmis teha.
 Mul on kavatsus (see harjutus) ruttu valmis teha.
 Ma võiksin (see harjutus) ruttu valmis teha.
 Mul on idee (see harjutus) ruttu valmis teha.
 Ma tahaksin (see harjutus) ruttu valmis teha.

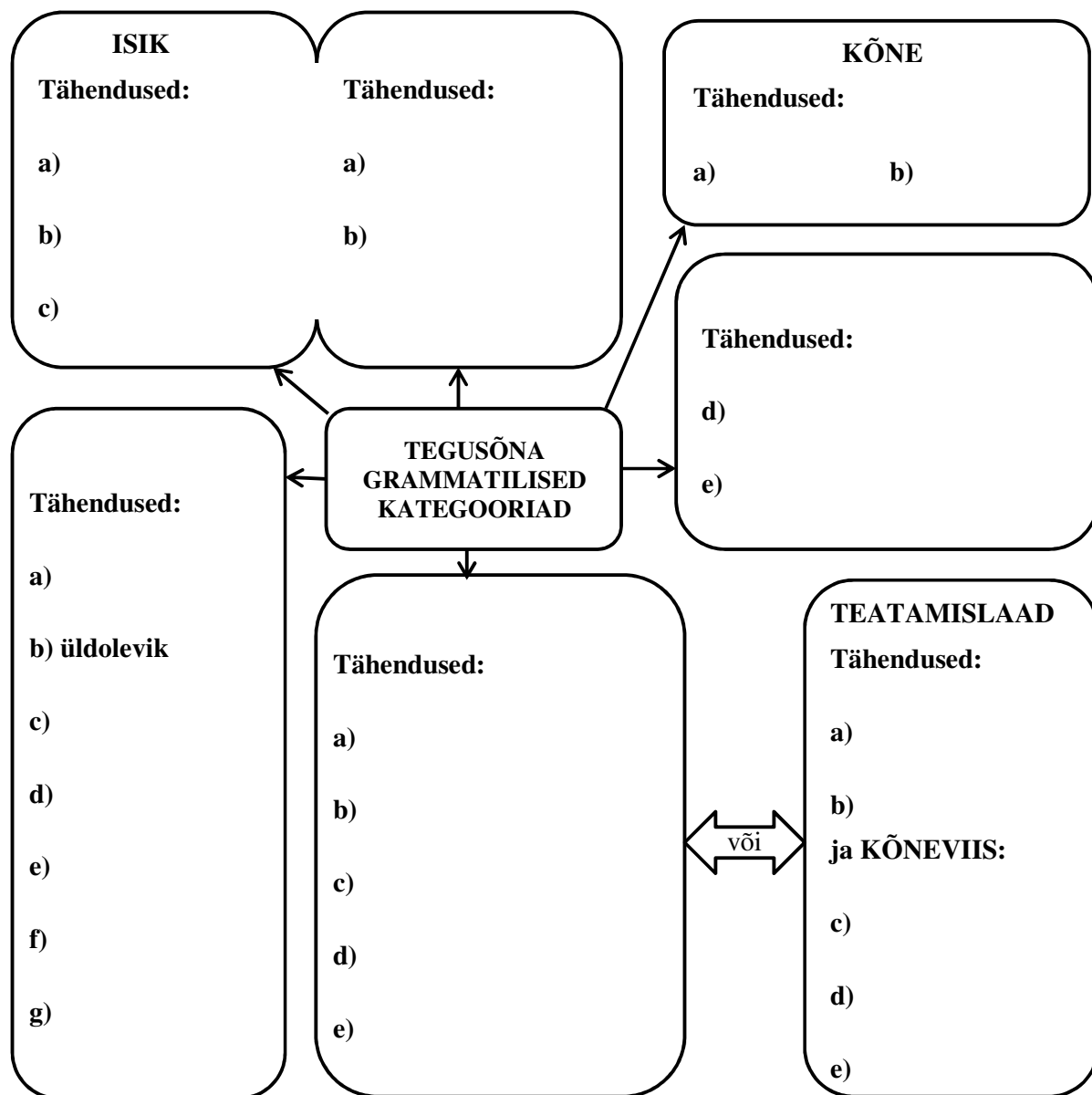
Reegel:

16. EESTI KEELE TEGUSÕNA VORMID

1. Seleta oma sõnadega, mis on grammatiline kategooria.

GRAMMATILINE KATEGOORIA

2. Lõpeta skeem eesti tegusõna grammatiliste kategooriate kohta.

3. Eralda näite eeskujul püstkriipsuga tunnused ja lõpud ning kirjuta, millise vormiga on tegu.

teie hüpa | nu | vat – isikulise tegumoe kaudse kõneviisi üldlihtmineviku mitmuse 2. pööre

kirjutaksime -

.....

olin saanud -

.....

oldi pidutsemas -

.....

saab tehtud -

.....

olevat nähtud -

.....

4. Kirjuta tabeli veergudesse tegusõna õiged vormid.

	laulma	seadma	lahkama	sööma	murdma
<i>ma</i> -tegevusnimi					
umbisikuline <i>ma</i> -tegevusnimi					
<i>da</i> -tegevusnimi					
<i>da</i> -tegevusnime seesütlev					
oleviku kesksõna					
umbisikuline oleviku kesksõna					
mineviku kesksõna					
umbisikuline mineviku kesksõna					
teonimi					
oleviku tegijanimi					
mineviku tegijanimi					
tehtunimi					

17. SÕNAMOODUSTUS. EESTI KEELE SÕNAMOODUSTUSVIISID

1. Esita terminite definitsioonid.

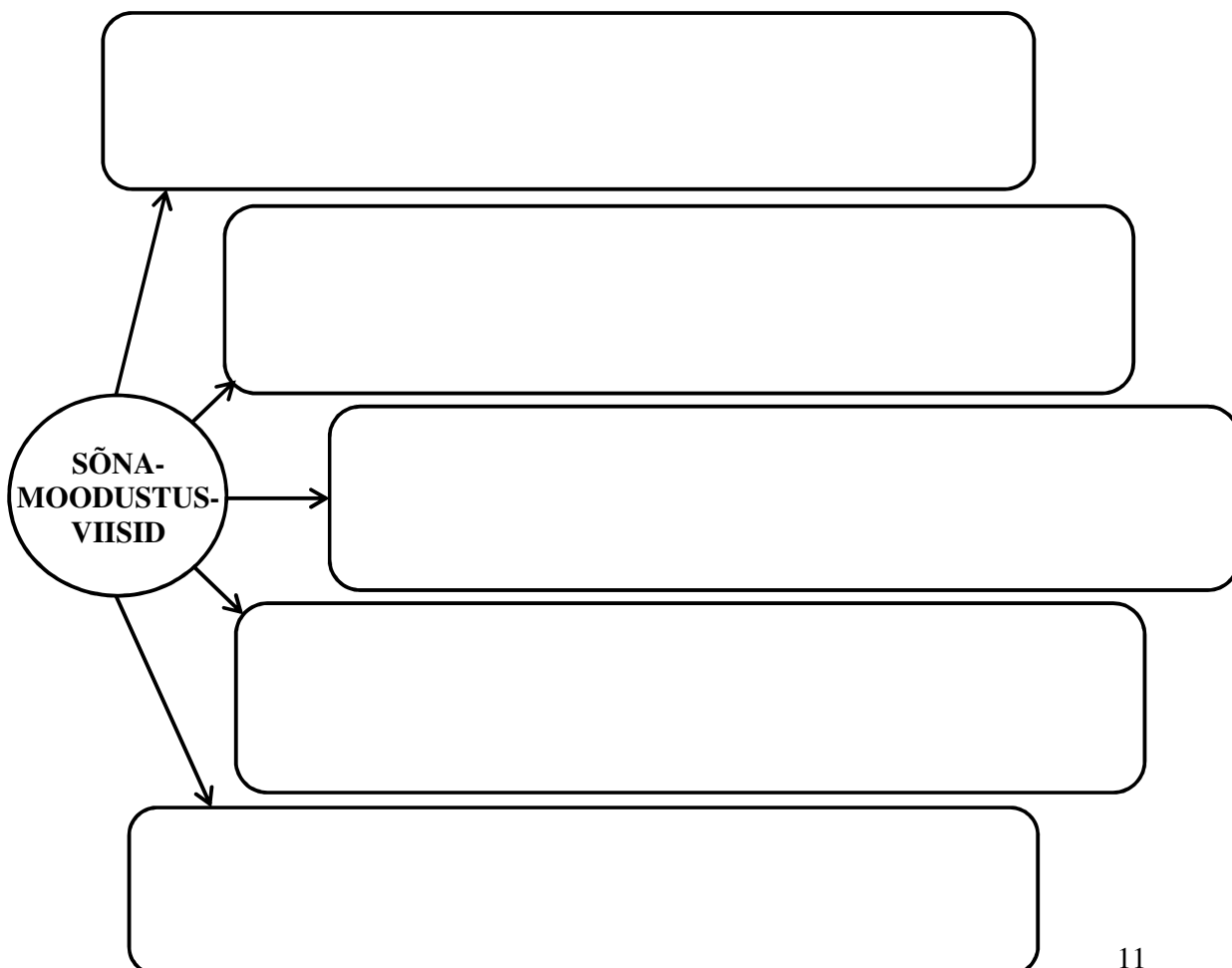
MORFEEM

TÜVISÕNA

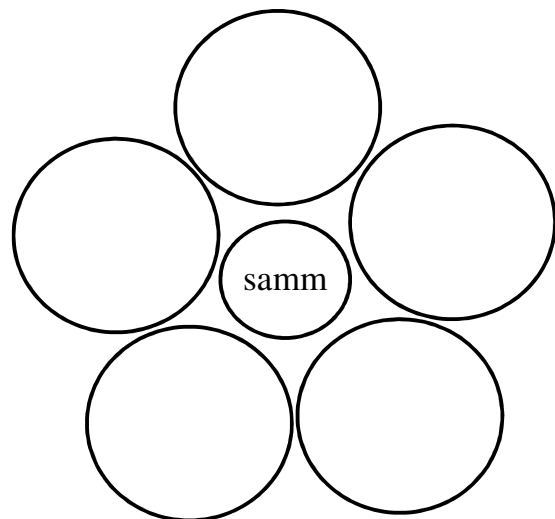
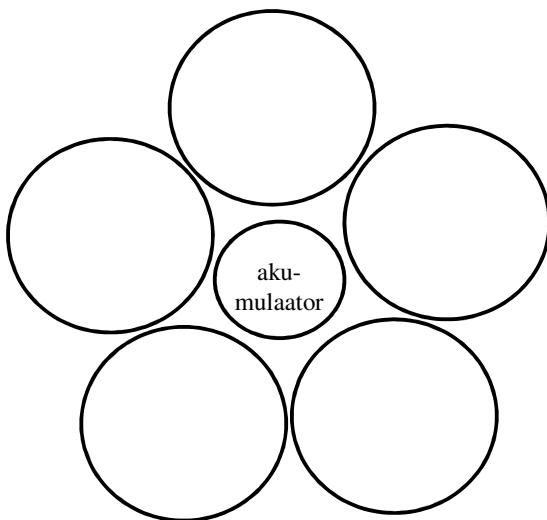
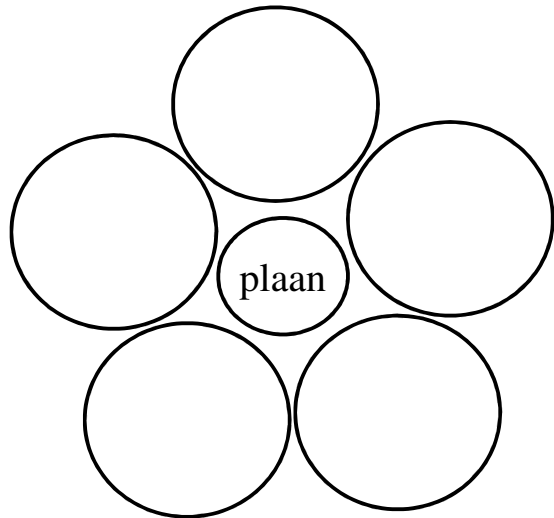
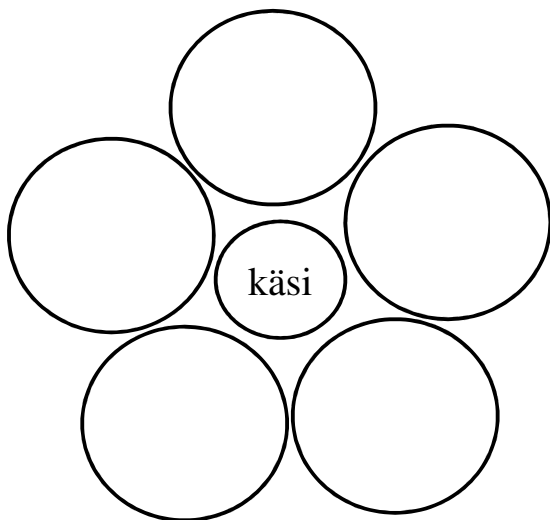
TULETIS

LIITSÕNA

2. Kirjuta skeemile eesti keele sõnamoodustusviiside lühikokkuvõte koos näidetega.

3. Moodusta igast tüvest eri sõnamoodustusviise kasutades uusi sõnu. Proovi leida iga viisi kohta rohkem kui üks näide. Kui mõnd viisi pole võimalik kasutada, märgi sinna tühja hulga märk (Ø).

4. Järjesta eelmise harjutuse kogemuse põhjal sõnamoodustusviisid pingeritta sellest lähtuvalt, mida on kõige kergem kasutada. Kirjuta pingereanumbrid harjutuse 2 definitsioonikastide järele.

5. Moodusta iga liitega veel viis tuletist.

-ik – imik,
 -ne – kaugenema,
 -lane – kerglane,
 -ti – öösiti,
 -le – põiklema,
 -li – kõhuli,

18. LAUSEMOODUSTUS. EESTI KEELE LIHTLAUSE

1. Defineeri mõisted.

LAUSETUUM

VALENTS

2. Kirjuta iga tegusõna taha, mitmevalentne see on.

jooksma - jooksutama - jääma -
panema - panustama - jääma -
koitma - sööma - söötma -
andma - anduma - anda laskma -

3. Defineeri mõisted

FRAAS

PÕHISÕNA

4. Tõmba lausetuumale kaks joont alla ja eralda seda laiendavad fraasid nurksulgudega. Iga fraasi peale kirjuta küsimus, millele see vastab.

Koer liputab saba. Suures metsas kohtab igasuguseid loomi. Ukse taga on pakane.

Väsinud rändurile ei meeldi magada lageda taeva all. Sõbra peol olevat saanud palju nalja.

Vanasti käidi reede õhtuti kogu perega pärast pikka väsitavat tööpäeva sauna taga tiigi ääres.

5. Määra fraasi tüüp (NF, OF, TF, KF, MF).

sajab - kuri koer -
väga ohtlik - vanaema juures -
kiire võidu ootuses - tuules lehivate kardinatega -
kirjutab õhtuti romaani - väga kiiresti -
varakult vanemateta jäänud lapsi - vastu kooli hooldekogu tahtmist -
Riigikogu poolt eelmisel nädalal heaks kiidetud seaduseelnõusse -

6. Koosta lausete kohta nende struktuuri seletavad puudiagrammid.

Koer järab konti.

Sepp kinkis pojale haamri.

Väike talleke sattus kurja hundi kätte. Tehti kiiresti suured pulmad.

7. Täida tabelid.

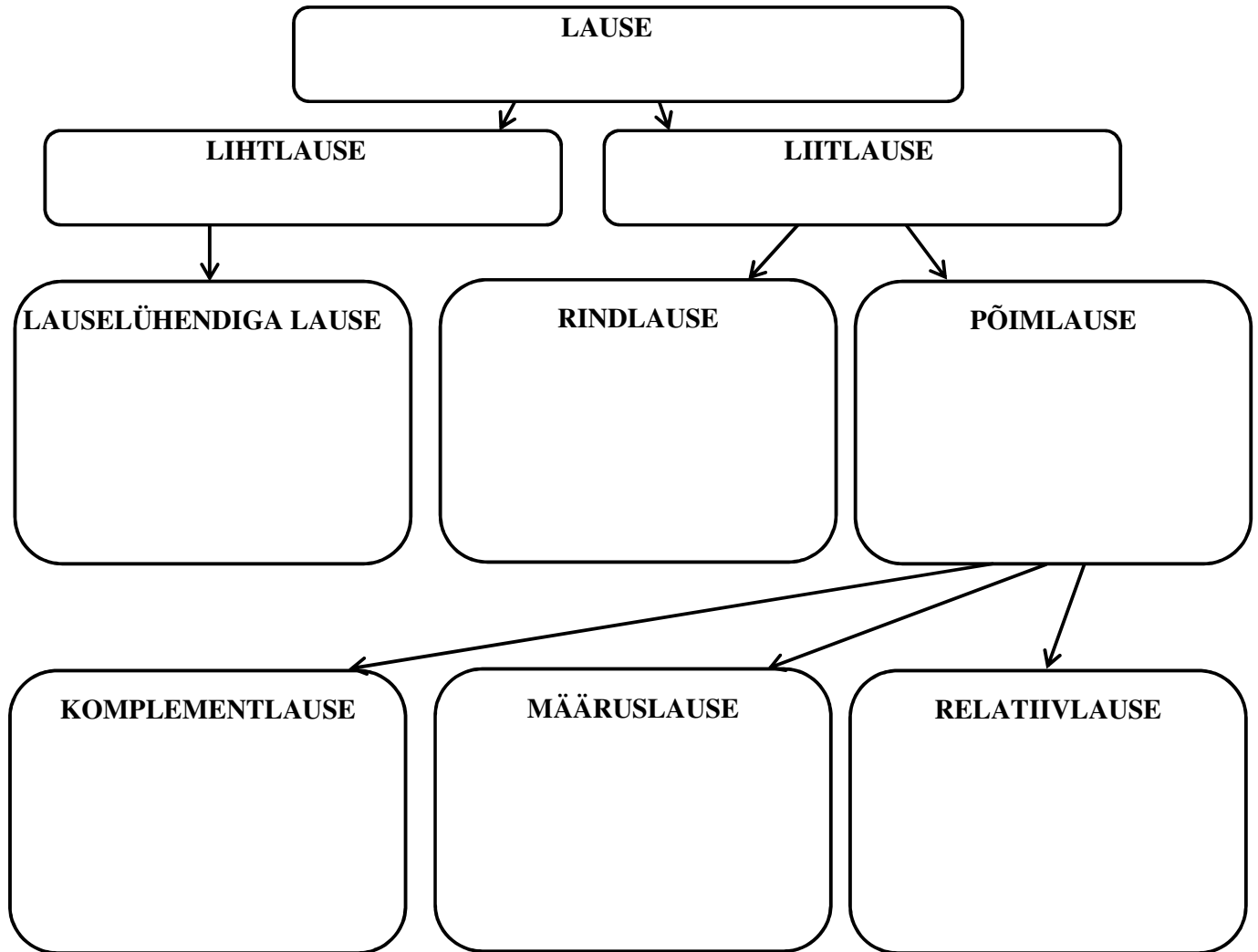
	Kalur	leidis	võrgust	kuldkalakese.
Fraasi tüüp				
Tähenduslik roll				
Lauseliige				

	Koidu eel	avas	kunstnik	kõigile	oma südame
Fraasi tüüp					
Tähenduslik roll					
Lauseliige					

	Jõuluks	raiuti	terava kirvega	kiiresti	kena kuusk
Fraasi tüüp					
Tähenduslik roll					
Lauseliige					

19. LAUSEMOODUSTUS. EESTI KEELE LIITLAUSE JA SÕNAJÄRG.

1. Lõpeta skeem, selgitades oma sõnadega sellel olevate mõistete sisu.

2. Kirjuta iga lause järele, kas tegu on rindlause (RL) või põimlausega, ja kui põimlausega, siis kas see on komplementlause (KL), määruslause (ML) või relatiivlause (RL).

Kui arno isaga koolimajja jõudis, olid tunnid juba alanud. (.....) Tee tööd, siis tuleb ka armastus. (.....). Mõnel päeval on mul selline tunne, et hüppaks luua selga ja laseks siit jalga. (.....). Arthur Weasley peaks oma võlukepi pooleks murdma ja mugude juurde elama minema. (.....) Palju huvitavam on ette kujutada niisuguseid asju, mida elus tegelikult ei juhtu. (.....) Matemaatika nõuab kainet pead, sest matemaatika on ju ise nagu üks klaas viina teise järele. (.....) Inimene tahab endale ikka väikesegi võimaluse jätta, ta ei lepi kunagi paratamatusega. (.....) Seal, kus lõpeb asfalt, algab seiklus (.....) Paratamatult tundus talle kogu juhtumi peale tagasi mõeldes kõik üleliiaga naljakas. (.....). Tulin, nägin, võitsin. (.....)

3. Asenda poolpaksus kirjas sõnad kõrvallausega. Kirjuta lause lõppu, kas osalause täidab aluse (A), sihitise (S), määruse (M) või täiendi (T) funktsiooni.

Seiklesin koos **ussisõnu teadva** mehega. -

.....

Raha hakkas kaduma **kuhugi**. -

.....

See ei kurvastanud kedagi. -

.....

Keegi ei küsinud **midagi**. -

.....

Meil oli lõbus **teatud põhjusel**. -

.....

4. Moodusta liitlausetest lauselühendiga laused.

Ta pilgutas noormehele silma ja naeratas samal ajal kavalalt. -

.....

Ta pesi hambad puhtaks ja valmistas seejärel maitstva hommikueine. -

.....

Neiu luges süvenenult ega teinud välja teda ümbritsevatest herilastest. -

.....

Selleks et mõista olukorra tõsisust, tuleb asjale kaine pilguga vaadata. -

.....

Rändurid sattusid metsa, mis kubises mürgistest madudest. -

.....

5. Määra lause subjekti (S), verbi (V) ja objekti (O) järjekord.

Suvi läbi mängisid kolm põrsakest kulli, keksu ja peitust (.....). Kõige noorem põrsake ütles ühel päeval, et äkki peaks maja ehitama. Teised ainult narrisid nooremat (.....). Nad ei tahtnud oma pead vaevata igasugu mõttetustega (.....). Hunt ei olnud keegi neist näinud (.....). Seepärast ei osanud nad teda kartagi (.....). Siiski hakkas noorem põrsake omale maja ehitama (.....). Kõigepealt võttis ta pangast laenu (.....). Siis ostist ta kokku kive ja palke (.....). Kuu ajaga rajas ta tugeva maja (.....). Teised põrsakesed ei viitsinud veel üldse liigutada (.....).